

SAMENVATTING

Programmatheorie

Nachtdetentie is één van de modaliteiten die in het kader van Jeugd Terecht, het programma Aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006 is ontwikkeld. Dit programma is gericht op de preventie van jeugdcriminaliteit door versterking van de binding van jeugdigen aan de maatschappij via gezin, school en werk. Dit past binnen de visie van het jeugdstrafrecht, waarin veel belang wordt gehecht aan de pedagogische functie. Nachtdetentie houdt in dat jongeren in de voorlopige hechtenisfase in staat worden gesteld om naar school (of een andere bestaande dagbesteding) te blijven gaan. Daarmee wordt voorkomen dat de voorlopige hechtenis de banden met school te zeer schaadt. Na een evaluatie van nachtdetentie in twee experimenten in Amsterdam en Rotterdam is tot landelijke invoering besloten.

Organisatie

Na de landelijke invoering van nachtdetentie zijn 622 opvangplaatsen, verdeeld over elf justitiële jeugdinrichtingen, aangewezen die voor jeugdigen in nachtdetentie gebruikt kunnen worden. Arrondissementen zijn wat betreft plaatsing 'gekoppeld' aan deze jeugdinrichtingen, waarbij gepoogd wordt jeugdigen zoveel mogelijk regionaal te plaatsen. Dit plaatsingsbeleid kan nadelige gevolgen hebben voor de uitvoering van nachtdetentie. Zo komt de 'koppeling' niet in alle gevallen tegemoet aan het criterium voor nachtdetentie 'nabijheid van de dagbesteding'. Jeugdigen die in aanmerking komen voor nachtdetentie en niet regionaal geplaatst zijn, moeten overgeplaatst worden naar hun 'eigen' regio. Omdat deze overplaatsing soms lang duurt, doet dit afbreuk aan het idee van nachtdetentie, namelijk het beperken van de onderbreking van een zinvolle dagbesteding.

Uitvoering

Vanuit twaalf van de negentien arrondissementen is in 2004 en 2005 nachtdetentie uitgevoerd, bij 289 jeugdigen. Na een aanvankelijke stijging is de landelijke instroom van nachtdetentie na 2004 gestagneerd. Ook blijkt dat nachtdetentie met name wordt uitgevoerd binnen de justitiële jeugdinrichtingen van de arrondissementen Amsterdam en Rotterdam. In andere inrichtingen wordt nachtdetentie beperkt of niet uitgevoerd. Het overgrote deel van de jeugdigen in nachtdetentie woont in de Randstad.

In zes procent van de gevallen is nachtdetentie omgezet in reguliere voorlopige hechtenis. De redenen hiervoor waren dat deze jeugdigen zich niet hielden aan de afgesproken regels en zich te zeer misdroegen binnen de dagbesteding of binnen de justitiële jeugdinrichting.

De mate van bekendheid met de modaliteit nachtdetentie verschilt per arrondissement, afhankelijk van hoe vaak nachtdetentie er wordt toegepast. In Amsterdam en Rotterdam worden de criteria uit het Landelijk Beleidskader gehanteerd. Incidenteel wordt nachtdetentie toegepast bij jeugdigen voor wie

de schoolgang hersteld in plaats van behouden wordt.

In de arrondissementen Den Haag en Haarlem, waar op bescheiden schaal ervaring met nachtdetentie is opgedaan, worden naast de bestaande criteria nog aanvullende criteria gehanteerd en wordt de doelgroep beperkter geacht dan in Amsterdam en Rotterdam.

In arrondissementen (vrijwel) zonder toepassing van nachtdetentie ziet het merendeel van de respondenten de doelgroep als beperkt. De mate waarin criteria uit het Landelijk Beleidskader worden gehanteerd of aanvullende criteria worden ontwikkeld, verschilt tussen deze arrondissementen.

De wijze waarop de verschillende justitiële jeugdinrichtingen nachtdetentie toepassen is vrijwel hetzelfde. Ze onderscheiden zich alleen in de manier waarop vervoer geregeld is en, enigszins, in de mate waarin sancties volgen op overtreding van de voorwaarden door de jeugdigen.

Nachtdetentie wordt landelijk niet op grote schaal uitgevoerd. In een groot deel van het land is het netwerk van justitiële jeugdinrichtingen er niet fijnmazig genoeg voor. Zelfs in een situatie waarin wel een toereikend niveau aan opvangvoorzieningen aanwezig zou zijn, zou de instroom in nachtdetentie geen breed toegepaste modaliteit worden. Hiervoor is de doelgroep te specifiek. Ook spelen er praktische bezwaren mee, zoals bijvoorbeeld een te grote reisafstand.

Visie respondenten

In alle arrondissementen zijn interviews gehouden met (kinder-)rechters, (jeugd-)officieren van justitie, vertegenwoordigers van de Raad voor de Kinderbescherming, de Jeugdreclassering, de justitiële jeugdinrichtingen, de organisaties van dagbestedingen en jeugdigen zelf. De meerwaarde van nachtdetentie wordt door de meeste respondenten onderschreven.

De meeste plaatsers zien nachtdetentie als één van de instrumenten uit de 'gereedschapskist' om maatwerk te bieden. Enkele respondenten zien geen toegevoegde waarde in nachtdetentie en zeggen ook zonder deze modaliteit voldoende maatwerk te kunnen bieden. Uit de interviews komt naar voren dat het organiseren van nachtdetentie een grote tijdsinvestering vraagt.

In het arrondissement Den Haag menen de respondenten dat een locatie in Den Haag bestaansrecht heeft en voor een deel gevuld kan worden met jeugdigen in nachtdetentie. In andere arrondissementen verwacht men niet dat nachtdetentie op grotere schaal toegepast zal gaan worden.

Alle geïnterviewde jeugdigen in nachtdetentie oordelen positief over de modaliteit. Ze ervaren het als een kans om op deze manier hun dagbesteding voort te kunnen zetten. Ook de respondenten van de instellingen voor dagbesteding zijn overwegend positief over nachtdetentie. Zij zijn van mening dat zoveel mogelijk vanuit het belang van jeugdigen gehandeld moet worden.

Perspectieven

Nachtdetentie blijkt voornamelijk een randstedelijke activiteit te zijn. In Amsterdam en Rotterdam, waar nachtdetentie ook al in de experimentele fase werd uitgevoerd, heeft de modaliteit zeker bestaansrecht. Ook in de arrondissemen-

ten Den Haag en Utrecht zou met een lokale voorziening, vergelijkbaar met de dependance van de Hartelborgt in Rotterdam, de instroom in nachtdetentie kunnen toenemen.

In de overige arrondissementen wordt niet verwacht dat nachtdetentie op ruime schaal toegepast zal gaan worden. De modaliteit wordt hier beschouwd als één van de vele instrumenten uit de 'gereedschapskist' die bruikbaar is voor het bieden van maatwerk. Indien nachtdetentie incidenteel wordt toegepast, kan de modaliteit echter niet inslijten in het besluitvormingsproces en soms ook geheel op de achtergrond raken. Om dit te voorkomen en om bij personele wisselingen bij de lokale ketenpartners de continuïteit te waarborgen, is het raadzaam om lokale partners periodiek van informatie te voorzien. Op het niveau van de uitvoering blijkt ook behoefte te zijn aan informatie over nachtdetentie. Vooral scholen zijn niet altijd bekend met de modaliteit. Informatie over de modaliteit, specifiek gericht op deelnemende scholen, kan ten goede komen aan een snelle start van nachtdetentie.

Aanbevelingen

- Om de toepassing van nachtdetentie in arrondissementen met een omvangrijke potentiële doelgroep te bevorderen, is het wenselijk om hiervoor voorzieningen (bijvoorbeeld dependances) in de steden te creëren, geschikt voor de opvang van jeugdigen in nachtdetentie. Dit geldt met name voor Den Haag en Utrecht.
- Om te voorkomen dat de bekendheid van nachtdetentie steeds verder afneemt, met name in arrondissementen waar de modaliteit niet of zelden wordt toegepast, moet nachtdetentie structureel en periodiek onder de aandacht van de betrokken partijen worden gebracht. Bijvoorbeeld door opname in de jaarplannen van de Arrondissementale Platforms Jeugd (APJ's).
- Nachtdetentie moet structureel aandacht krijgen van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) in haar rol als casusregisseur, ook in arrondissementen waar nachtdetentie weinig of niet wordt toegepast.
- In de praktijk is de toepassing van nachtdetentie gebaat bij de aanwezigheid van een trekker (jeugdofficier, kinderrechter, JJI). Deze kracht is een zwakte, als de toepassing afhankelijk wordt van de aandacht van één persoon. Aandacht voor nachtdetentie moet structureel worden ingebed, ook in arrondissementen waar nachtdetentie redelijk loopt.
- In arrondissementen waar nachtdetentie weinig wordt toegepast, is de bekendheid bij instellingen voor dagbesteding (vooral scholen) gering. Dit vergroot de benodigde inspanningen van ketenpartners en zorgt voor vertraging. Om deze problemen te voorkomen moet er informatiemateriaal en een aanspreekpunt beschikbaar komen.
- Er moet helderheid komen over de precieze strafrechtelijke positie van nachtdetentie.
- Er bestaat onduidelijkheid over de toepassing van nachtdetentie voor meisjes. Hierover moet helderheid worden geschapen.
- Jeugdigen die in het kader van preventieve hechtenis in een JJI worden geplaatst die ver van hun school ligt, moeten bij indicatie voor nachtdetentie snel worden overgeplaatst.

